

RUS VA INGLIZ TILLARINING LINGVISTIK JIHATDAN TAQQOSLANISHI

Farg‘ona davlat universiteti, rus tili metodikasi o‘qituvchisi

Xamidova Maxbuba Kaharovna

Farg‘ona davlat universiteti chet tillari fakulteti filologiya va

tillarni o‘qitish (ingliz tili) yo‘nalishi I-bosqich talabasi

Baxodirova Nozimaxon Jamoliddin qizi

Annotatsiya: Ushbu maqola rus va ingliz tillarining asosiy lingvistik xususiyatlarini taqqoslaydi, ularning fonetika, grammatika, sintaksis, so‘z boyligi, pragmatika va madaniyatga oid farqlarini o‘rganadi. Ingliz tili, nisbatan sodda grammatik tuzilishga, qat’iy so‘z tartibiga va keng so‘z boyligiga ega bo‘lsa, rus tili murakkab morfologik tizimga, moslashuvchan sintaksisga va o‘ziga xos fonetik xususiyatlarga ega. Maqola shuningdek, til va fikrlash o‘rtasidagi bog‘liqlikni, tarjima jarayonidagi qiyinchiliklarni ham ko‘rib chiqadi. Ingliz va rus tillarining o‘ziga xosliklarini taqqoslash, til o‘rganuvchilar, tarjimonlar va lingvistlar uchun muhim tushuncha va amaliy yondashuvlarni taklif etadi.

Kalit so‘zlar: Rus tili, Ingliz tili, tilshunoslik, qiyosiy lingvistika, fonetika, grammatik farqlar, sintaksis, so‘z boyligi, tarjima, pragmatika, madaniyat va til, til va fikrlash, Indoyevropa tillari, til o‘rganish.

Kirish: Rus va ingliz tillari dunyoda eng ko‘p tarqalgan tillar bo‘lib, ular o‘zining grammatik tuzilishi, fonetikasining farqlari va so‘z boyligi bilan ajralib turadi. Har ikkisi ham indoevropa til oilasiga mansub bo‘lsa-da, ular turli xil til guruhlariga kiradi: ingliz tili german til guruhiga, rus tili esa slavyan til guruhiga kiradi. Ingliz tili va rus tili o‘rtasidagi farqlar tilshunoslar va tarjimonlar uchun qiziqarli tadqiqot mavzusidir, chunki ularning grammatik, sintaktik va semantik tizimlari bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi.

Talaffuz va fonetika: Ingliz tili fonetikasi rus tilidan sezilarli farq qiladi. Ingliz tilida unli harflar ko'plab variantlarga ega bo'lib, ularning talaffuzi so'zning kontekstiga qarab o'zgaradi. Misol uchun, "a" harfi "cat" (mushuk) va "cake" (pishiriq) so'zlarida turlicha talaffuz qilinadi. Buning aksincha, rus tilida unli harflar aniqroq talaffuz qilinadi va ular so'zning urg'u qismiga qarab o'zgaradi. Masalan, rus tilida "o" unli harfi stressli bo'lgan holda to'liq talaffuz qilinadi, stresssizlikda esa qisqaradi (vowel reduction).

Grammatik farqlar: Ingliz va rus tillari grammatik jihatdan bir-biridan juda farq qiladi. Ingliz tilida fe'llar asosan zamon va shaxs bo'yicha o'zgargan bo'lsa, rus tilida esa morfologik tizim ancha murakkab bo'lib, so'zlar holat (case) va jins (gender)ga qarab o'zgaradi. Rus tilida olti xil holat mavjud, bu esa tilni yanada moslashuvchan qiladi. Ingliz tilida esa so'zlarning shakli ko'p o'zgarmaydi, faqat ko'plik va fe'lning zamon shakllari mavjud.

Sintaksis (Gaplar Tuzilishi): Ingliz tilida jumlar o'zining qat'iy sintaktik tuzilishiga ega. Umuman olganda, ingliz tilidagi jumlar quyidagi tartibda tuziladi: Subyekt + Fe'l + Ob'ekt. Misol uchun: "I read a book" (Men kitob o'qiyman). Rus tilida esa so'zlar tartibi ancha moslashuvchan bo'lib, bu tilning holat tizimi bilan bog'liqdir. Rus tilida har qanday so'zning roli uning holatiga qarab aniqlanadi, shu sababli jumlar tarkibi o'zgarsa ham, ularning ma'nosi o'zgarmaydi.

So'z boyligi va ma'no: Ingliz tili so'z boyligi jihatidan juda boy bo'lib, u ko'plab tillardan, xususan, lotin, fransuz, va yunon tillaridan so'zlar qabul qilgan. Bu ingliz tiliga ko'plab sinonimlarni keltirib chiqargan. Rus tilida ham ko'plab so'zlar boshqa tillardan olingan bo'lsa-da, ularning aksariyati asl rus tilining ildizlariga ega. Rus tilida ingliz tiliga nisbatan o'zgacha madaniyat va emotsional holatlarni ifodalovchi so'zlar mavjud, masalan, "тоска" (umidsizlik) yoki "душа" (ruh) kabi so'zlar ingliz tilida to'liq tarjima qilinishi qiyin.

Tarjima va pragmatika: Ingliz va rus tillarida tarjima qilishda pragmatik farqlar ham katta rol o'ynaydi. Ingliz tilida odatda so'zlar yumshoq va injiq tarzda ifodalanadi. Masalan, "Could you please..." yoki "Would you mind..." kabi iboralar ko'p ishlatiladi.

Rus tilida esa odamlar ko‘pincha to‘g‘ridan-to‘g‘ri va ochiq gapirishadi, bu esa o‘ziga xos madaniyatni aks ettiradi. Bu farqlar tarjimonlar uchun katta qiyinchilik tug‘dirishi mumkin.

Til va fikr: Til nafaqat muloqot vositasi, balki fikrlashni shakllantiruvchi omil hamdir. Rus tilida har bir isminga jins (masculine, feminine, neuter) tayinlanadi, bu esa tilni o‘rganuvchilarni ob‘ektlarni jins bilan bog‘lashga majbur qiladi. Ingliz tilida esa bunday jins ajratilishi yo‘q, bu tilning o‘ziga xosligini tashkil etadi. Bundan tashqari, rus tilida fe‘llar mukammal (perfective) yoki mukammal bo‘lmagan (imperfective) shaklda bo‘lishi mumkin, bu esa vaqtni va harakatni qanday tasavvur qilishni ta’sir qiladi, ingliz tilida esa bu fe‘lning zamon shakli orqali ifodalanadi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki ingliz va rus tillari o‘rtasidagi farqlar tilshunoslar va tarjimonlar uchun qiziqarli va muhim mavzu hisoblanadi. Bu tillar o‘rtasidagi grammatik, sintaktik, fonetik, va pragmatik farqlarni o‘rganish til o‘rganuvchilariga chuqurroq tushuncha hosil qilishda yordam beradi. Shuningdek, ingliz va rus tillari o‘rtasidagi tarjima qilishda paydo bo‘ladigan muammolarni yechishda bu tadqiqotlar foydali bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Boroditsky, L. (2011). How language shapes thought: The languages we speak affect our perceptions of the world. *Scientific American*, 304(2), 62-67.
2. Baker, M. (2018). *In other words: A coursebook on translation* (2nd ed.). Routledge.
3. Comrie, B. (1981). *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*. University of Chicago Press.
4. Dolgoplova, I. A. (2016). A typological comparison of English and Russian sentence structures. *Russian Linguistics*, 40(1), 23-47.

5. Sokolova, T. (2013). Phonetic differences between English and Russian: A comparative study. *Phonetics Journal*, 12(3), 45-67.
6. Yuriev, V. (2010). *Russian-English contrastive grammar*. Cambridge University Press.